

HANNA ONKOVYCH

VIRTUAL INTEGRATED SPACE OF KNOWLEDGE AND FACILITIES OF MEDIA EDUCATION

The features of usage of virtual space of knowledge in the integrated educational space by facilities of media education are considered.

Keywords: media, media education, facilities of media education, integrated space of knowledge, virtual environment, informative communicative technologies, innovative communicative technologies, Internet didactics.

Одержано 19.04.2010, рекомендовано до друку 12.05.2010.

УДК 372.38

ТЕТЯНА НАЗАРЕНКО
(Київ)

**УМОВИ ТА ЕТАПИ ВПРОВАДЖЕННЯ
ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ
ГЕОГРАФІЇ**

Проаналізовано умови, виділено та обґрунтовано етапи впровадження профільного навчання географії в загально-освітні заклади України.

Ключові слова: профільне навчання, етапи, профільний рівень, профільне навчання географії, компетентнісний підхід, концепція, впровадження, диференціація.

Входження української освіти в європейський освітній простір потребує реформування всіх її ланок, насамперед загальної середньої освіти. Нові підходи до організації освіти у старшій школі закладено в Національній доктрині розвитку освіти (2002), законі України «Про загальну середню освіту», Концепції загальної середньої освіти (12-річна школа) та Концепції профільного навчання у старшій школі, в якій ідея профільності старшої школи була теоретично обґрунтована групою науковців Інституту педагогіки АПН України [2].

Профільне навчання спрямоване на формування єдиної життєвої, світоглядної, наукової, культурної та професійної компетентності учнів, що забезпечить їх подальше самовдосконалення та самореалізацію. На концептуальному рівні профільне навчання визначається як один зі шляхів забезпечення рівного доступу до якісної освіти; інноваційний характер сучасної профільної освіти характеризують ідеї, які потребують розробки та реалізації на всіх рівнях.

Ми справедливо критикуємо шкільну освіту за надмірне теоретизування змісту, за перебільшений об'єм фактичних знань, за відсутність можливості

отримати прикладні знання і практичні уміння (відсутність зв'язку матеріалу, що вивчається, із життям, яке зовсім не закінчується випускним балом і вступом до вишу), за переважання репродуктивних знань, не пов'язаних із можливостями розвитку особистості. Тому зміст освіти в старшій школі має вирізнятися, для того, щоб учень зміг застосовувати у суспільному житті свої власні навчальні досягнення.

Однією з умов упровадження профільного навчання є підготовка, підвищення кваліфікації і перепідготовка педагогічних кадрів для профільної школи. У Концепції профільного навчання у старшій школі стверджується, що вчитель профільної школи зобов'язаний не просто бути фахівцем високого рівня, відповідним профілю і спеціалізації своєї діяльності, але повинен забезпечувати:

- варіативність і особову орієнтацію освітнього процесу (проектування індивідуальних освітніх траєкторій);
- практичну орієнтацію освітнього процесу з уведенням інтерактивних, діяльнісних компонентів (освоєння проектно-дослідницьких і комунікативних методів);
- завершення профільного самовизначення старшокласників і формування здібностей і компетентностей, необхідних для продовження освіти у відповідній сфері професійної освіти [2].

Сьогодні, на жаль, все значення шкільної географічної освіти полягає у підготовці випускників до успішної здачі зовнішнього незалежного оцінювання, все інше, що відбувається в школі, що дійсно формує особистість і сприяє її інтеграції в доросле суспільство – це, по суті, результат соціальної роботи педагогів, яка по-справжньому не планується і не оцінюється.

Нові вимоги до вчителя в умовах переходу до профільного навчання диктують необхідність подальшої модернізації педагогічної освіти і підвищення кваліфікації сучасних педагогічних кадрів.

У найближчі декілька років основний об'єм викладацької роботи в профільній школі вестиме сучасний педагогічний корпус. Багатьом відомо, що не кожен учитель може викладати географію на профільному рівні. У зв'язку з цим для забезпечення необхідного рівня професійної підготовки вчителів при переході на профільну школу передбачено всім вчителям, що виявили бажання працювати в профільній школі, пройти підвищення кваліфікації або перепідготовку і отримати відповідне свідоцтво (сертифікат), в цьому можуть допомогти й відповідні майстер-класи, що проводять науковці лабораторії географічної і економічної освіти Інституту педагогіки АПН України.

Крім підготовки вчителів у Концепції ставиться ще одна важлива задача – необхідність етапного переходу до профільного навчання [3].

При плануванні впровадження профільного навчання географії необхідно зважити на об'єктивну необхідність підготовчої роботи з оновлення змісту географічної освіти і його забезпечення (стандарти, навчальні плани, програми, підручники, науково-методична допомога, перепідготовка педагогічних кадрів тощо). Слід також ураховувати необхідність співвідношення запланованих дій із загальносистемними нововведеннями, що здійснюються в системі української освіти. Зокрема, введення зовнішнього незалежного

оцінювання. Для того, щоб учні обрали географічний профіль або профільний рівень навчання географії необхідно провести відповідну організаційну роботу. З урахуванням ситуації, що реально складається, ми пропонуємо такі етапи переходу на профільне навчання географії:

1-й етап – створення освітнього простору для самовизначення учня основної школи.

2-й етап – організація передпрофільної підготовки через запровадження курсів за вибором, профорієнтаційної роботи, створення «банку даних» про навчальні досягнення учня.

3-й етап – забезпечення майбутнього вибору учнів профілю навчання і процедури вступу до профільного класу, в нашому випадку географічного.

4-й етап – побудова змісту профільної підготовки через курси за вибором, інформаційно-діагностичну, профконсультаційну та профорієнтаційну роботи.

До сьогоднішнього дня формування структури і змісту шкільної географічної освіти ґрунтується на концепції академічного підходу. Згідно цієї концепції, структура і зміст шкільної географічної освіти є педагогічно адаптовані основи географічної науки. Відповідно до такого підходу географія в школі розглядається як дещо зменшена копія наукової дисципліни – географія. Такий підхід породжує значне перевантаження учнів складними науковими поняттями і термінами, теоретичними підходами, обтяжними для розуміння учнів і іноді не потрібними для життя [4].

Опанування змісту географічної освіти в профільній школі передбачено на трьох рівнях:

1. Рівень стандарту – обов'язковий мінімум змісту шкільної географії, який найбільш повно реалізовано у філологічному, художньо-естетичному, фізико-математичному, технологічному та спортивному напрямках. Зміст предмету «Географія», як базового, тут відображено таким обов'язковим курсом, як «Економічна та соціальна географія світу», який вивчатиметься у 10-х класах всіх напрямів, оскільки він входить до інваріантної складової змісту середньої освіти. Тут вивчаються загальні суспільно-географічні особливості розвитку і розміщення господарства світу, що спрямоване на формування наукового світогляду про геопросторову організацію господарства. Формуються наукові знання про регіони та країни світу, даються основи економічної організації їх господарського розвитку.

2. Академічний рівень забезпечує більш глибоке опанування навчальним матеріалом і може реалізуватись в універсальному, суспільно-гуманітарному та природничому напрямках. За новими методичними рекомендаціями щодо вивчення географії в школі ці два рівня об'єднанні до одного.

3. Профільний рівень навчання географії представлений курсом «Географія», що розрахований на 420 годин (по 4 години на тиждень у 10-12 класах) й охоплює 6 взаємопов'язаних розділів. Кожен розділ включає теми, в яких висвітлено основний зміст навчального матеріалу. У програмі акцентовано основні тенденції і закономірності розвитку географічної оболонки,

особливості соціально-економічного, політичного та соціокультурного розвитку провідних країн і регіонів світу. Належне місце відведено відомим географам і сучасним досягненням географічної науки [1].

Практичну частину програми становить практикум, що є важливою й обов'язковою складовою уроку географії. Після теоретичних питань розглядаються прикладні відомості, структуровані навколо глобальних проблем світу та ідеї збалансованого розвитку суспільства. Практичні роботи передбачають розв'язання географічних, екологічних й соціально-економічних задач, здійснення порівняльного аналізу, проведення міні-досліджень, соціологічного опитування, дискусій, конференцій, семінарів, телемостів, усних журналів, презентацій, експертиз, «круглих столів», референдумів, ділових ігор, моніторингових досліджень, написання рефератів, творчих робіт, індивідуальних і колективних проєктів. Мета проведення цих робіт може бути різною: мотиваційною, контролюючою тощо.

Навчальна практична робота з географії дає можливість поєднати на уроках теоретичну і прикладну діяльність, для успішного формування у старшокласників географічної картини світу через вироблення умінь і навичок практично застосовувати здобуті географічні знання, користуватися різними джерелами географічної інформації, самостійно шукати, аналізувати і застосовувати їх [4].

У вивченні географії в профільній школі програмні практичні роботи передбачені кількох видів: робота з географічними картами; робота з підручником і спеціальною додатковою та довідниковою літературою; робота на місцевості; робота з наочними посібниками (колекціями гірських порід, мінералів, таблицями, картинами, статистичними відомостями тощо); робота над побудовою діаграм, схем, графіків, профілів, картограм, картодіаграм тощо; робота із систематизацією і обробкою результатів географічних спостережень; робота з розв'язування географічних задач; робота із складання комплексних описів територій, об'єктів, явищ, процесів.

Практичних завдань може бути набагато більше, ніж заявлено у програмі. Вони можуть бути різної тривалості, на різних етапах уроку, виконані у різній формі, наприклад у створенні ситуації проблемного навчання, щоб учні «зробили відкриття», спрямувати процес їх мислення на самостійне розв'язання завдання, регламентувати складність завдань, їх диференціацію тощо [6].

Рівень профільної підготовки забезпечує поглиблене вивчення географії, орієнтоване на майбутню професію і реалізується у суспільно-гуманітарному та природничому напрямах.

Наша країна намагається інтегруватись у європейське співтовариство. Провідною ідеєю розвитку освітнього простору Європейського Союзу є компетентнісний підхід до формування змісту освіти на усіх її рівнях. Застосування компетентнісного підходу при впровадженні профільного навчання географії в профільній школі передбачає наближення наукового знання до міри використання його учнями у реальному житті, розвитку інтегративного напрямку навчання та активізації вчительства до систематичної організації навчальної практично-дослідної діяльності учнів.

Говорячи мовою сучасної педагогічної науки, сучасний зміст шкільної освіти і географічної в тому числі, повинен забезпечувати формування засад-

ничих компетентностей, які дозволять учневі не тільки успішно функціонувати в сучасному суспільстві, але й діяти самостійно, творчо, відповідально.

Компетентнісний підхід до формування змісту географічної освіти в профільній школі припускає посилення діяльнісно-спрямованої освіти, що означає визначення результатів навчання не стільки в об'єктно-знання-центричній, скільки в практично-поведінковій формі (вирішувати різні задачі, висловлювати їх, аналізувати ті або інші співвідношення і закономірності, самостійно знаходити інформацію, порівнювати певні об'єкти тощо).

Сьогодні у царині профільного навчання географії вчитель має передбачати насамперед поліпшення її якостей як пріоритетного напряму державної політики в галузі освіти; створення умов для особистісного розвитку та самореалізації старшокласника [5]. Якісна підготовка до викладання географії має полягати у доборі навчальних планів і навчальних програм з обов'язкових географічних дисциплін та курсів за вибором, у створенні навчально-методичних комплексів із кожного географічного курсу, які в своєму складі об'єднують такі види джерел навчальної інформації: джерела теоретичної інформації (підручники, навчальні посібники); джерела формування практичних навичок і вмінь (навчальні атласи, контурні карти, робочі практикуми для учнів); творчі завдання, вправи, географічні задачі, тести тощо, що допомагають школярам застосувати набуті теоретичні знання, практичні навички й уміння в незнайомій (нестандартній) ситуації та сприяє цим самим формуванню критичного географічного мислення.

Упроваджуючи профільне навчання, важливо пам'ятати, що його основне завдання не лише поглибити знання учнів із географії, а й сформувати новий погляд на все, що відбувається навколо, навчити аналізувати глобальні та регіональні проблеми сучасного світу, забезпечити школярів професійними навичками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галузева програма впровадження профільного навчання / Інформаційний збірник МОН України. – К., 2008. – № 16-17. – С. 4-16.
2. Концепція профільного навчання в старшій школі / Інформаційний збірник МОН України. – К., 2003. – № 24. – С. 3-15.
3. Концепція навчання географії в профільній школі // Географія та основи економіки в школі. – 2009. – № 7-8 – С. 15-17.
4. Назаренко Т.Г. Географічна освіта у профільній школі / Т.Г. Назаренко // Рідна школа. – 2009. – №10 – С. 3-6.
5. Профільне навчання: теорія і практика / за ред. Л.А. Липової. – К. : ВВП Компас, 2007. – 192 с.
6. Топузов О.М. Профільне навчання: проблеми формування змісту курсів за вибором та організація навчальної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах / О.М. Топузов // Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць. – К. : Педагогічна думка, 2008. – С. 325.

НАЗАРЕНКО ТАТЬЯНА

УСЛОВИЯ И ЭТАПЫ ВНЕДРЕНИЯ ПРОФИЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ ГЕОГРАФИИ

Проанализированы условия, выделены и обоснованы этапы внедрения профильного обучения географии в общеобразовательные школы Украины.

Ключевые слова: *профільне навчання, етапи, профільний рівень, профільне навчання географії, компетентнісний підхід, концепція, внедрение.*

TETYANA NAZARENKO

CONDITIONS AND STAGES OF INTRODUCTION OF PROFILE STUDYING OF GEOGRAPHY

Conditions are found out; the stages of introduction of profile studying of Geography at general educational institutions of Ukraine are selected and grounded.

Keywords: profile studying, stages, profile level, profile studying of Geography, competence approach, conception, introduction, differentiation.

Одержано 12.04.2010, рекомендовано до друку 12.05.2010.

УДК 373.5: [54+57]

СВІТЛАНА СТРИЖАК,
ОЛЕКСІЙ ГАРКОВИЧ
(Полтава)

НАУКОВА РОБОТА ШКОЛЯРІВ У КЛАСАХ ХІМІКО-БІОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Обґрунтовано місце, роль та основні завдання наукової роботи школярів у класах хіміко-біологічного профілю загальноосвітнього навчального закладу.

Ключові слова: наукова робота, школярі, хіміко-біологічний профіль.

Актуальним завданням шкільної освіти на сучасному етапі постає вирішення проблеми впровадження результатів наукових досягнень у навчальний процес. Великого значення при цьому набуває творча пізнавальна діяльність школярів як майбутнього нашої держави, що передбачено реалізацією положень Державної національної програми "Освіта" (Україна XXI століття), Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, Закону України "Про освіту".

Аналіз психологічної та педагогічної літератури свідчить, що дослідженню проблеми організації наукової роботи школярів наразі приділяється значна увага, зокрема у працях В.І. Андреева, П.Р. Атутова, І.Я. Лернера, С.О. Васильєвої, М.І. Мамутова, О.М. Микитюк, П.І. Підкасистого, В.О. Соловйова, Н.І. Шиян, О.Г. Ярошенко та ін.

Метою нашої статті є обґрунтування місця, ролі та основних завдань наукової роботи школярів у класах хіміко-біологічного профілю.

Дослідницький метод у навчанні передбачає залучення учнів до самостійного та безпосереднього спостереження, на основі якого встановлюються зв'язки предметів та явищ дійсності, робляться висновки, пізнаються закономірності. Внесення елементів дослідження в навчання сприяє вихованню